

AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ KURULUŞ SÜREÇLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI*

Osman AĞIR**
Ömer AĞIR***

ÖZ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla şekillenen yeni dünya düzeni tek kutuplu hale gelmiş, Batı Bloğu'nun Rusya Federasyonu'nun eski pavyelerinden önemli bir kısmını AB ve NATO'ya üye yapması Rusya'nın bölgesel etkinliğini azaltmıştır. Bu durum ve tek kutuplu dünya düzeni Rusya tarafından hiçbir zaman kabullenilememiştir. Yeni dönemde çok kutupluluğu savunan Rusya, bu amaçla bölgesel kuruluşlar oluşturmak yoluyla yeni arayışlara yönelmiştir. Başlangıçta ekonomik bir birlik olarak kurulan ve siyasi hedeflere de yönelen Avrupa Birliği'nin başarısı, Rusya'yı ekonomik temelli bir birlik oluşturarak Avrasya coğrafyasında yeni bir güç oluşturmak noktasında cesaretlendirmiştir. Bu amaçla üye ülkeler arasındaki ekonomik entegrasyonu amaçladığı vurgulanan Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) Rusya, Kazakistan ve Belarus öncülüğünde kurulmuştur. AEB'nin çeşitli yönleriyle Avrupa Birliği'ne benzer bir yapılanmaya sahip olduğu tartışılmaktadır. Betimsel araştırma yöntemiyle hazırlanan bu çalışmada; AB ile AEB kuruluş süreçleri temelinde karşılaştırılmış ve AEB'nin geleceğine dair öngörülerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Avrasya, Rusya, Avrupa Birliği, Avrasya Ekonomik Birliği, Uluslararası Örgüt

---

* Makalenin Geliş Tarihi: 30.05.2016 Kabul Tarihi: 02.01.2017

** Yrd. Doç. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, osmanagir@hotmail.com.

*** Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü kadrosunda Okul Müdürü ve Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, omeragir@hotmail.com

COMPARISON OF FOUNDATION PROCESS EUROPEAN UNION AND EURASIAN ECONOMIC UNION

ABSTRACT

After the dissolution of the Soviet Union, the new world order has become unipolar and Russia's regional activity has reduced. Unipolar world order could never be accepted by Russia. Russia advocates multipolarity in the new era, for this purpose Russia has been creating regional organizations. After the success of the European Union, Russia has been encouraged to become a new power on the Eurasian region by creating an economic union. For this purpose, the Eurasian Economic Union was established under the leadership of Russia, Kazakhstan and Belarus and aimed at economic integration. This article discusses that the Eurasian Economic Union is of a similar structure in various aspects to the European Union. This study compares the European Union with the Eurasian Economic Union in terms of their establishment processes and offers predictions about the future of the Eurasian Economic Union.

Keywords: Eurasia, Russia, European Union, the Eurasian Economic Union, International Organization

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistemde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Dünya iki kutuplu hale gelmiş, Batı ve Doğu Blokları olarak adlandırılan taraflar arasında adı konulmamış bir savaş başlatılmıştır. Bu süreçte Batı Bloku'nda yer alan Batı Avrupa uzun yıllar yaptığı savaşların tekrarı etmemesi ve birleşik bir Avrupa hayalini gerçekleştirmek amacıyla kökleri uzun yıllar öncesine dayanan Avrupa Birliği'ni yaşama geçirmeye başlamıştır. Fikri temelleri çok eskilere dayandırılrsa da 1951 Paris Anlaşması ile kurulan AKÇT (Avrupa Kömür Çelik Topluluğu) AB'nin oluşum sürecindeki ilk somut adımdır. Bu anlaşma ile Almanya, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında kömür-çelik sektöründe entegrasyona gidilmesi amaçlanmıştır. Bu anlaşmayı takip eden yıllarda üye sayısını artıran oluşum, çeşitli anlaşmalar ve genişleme süreci sonucunda bugünkü 28 devletten oluşan Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşmüştür. Geline noktada AB ekonomik birlik olmanın yanında siyasi bir birlik olmanın adımlarını da atmaya başlamıştır. Kuruluş sürecinde kimilerine göre Avrupa'da yıkıcı savaşların bir daha tekrarlanmaması, kimilerine göre ise bir Hıristiyan birliği oluşturulmasının amaçlandığı ileri sürülmüştür. Aradan geçen süre içerisinde AB önemli gelişmeler sağlamış, birlik üyesi ülkeler arasında kişilerin, malla-

rın, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı sağlanmış, ortak para birimine* (EURO) geçilmiş, gümrük birliği gerçekleştirilmiş, ortak savunma ve güvenlik politikası oluşturulması noktasında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Birlik bu haliyle bile bölgesel bir kuruluş olmasına karşın küresel bir güç haline dönüşmüştür.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi beraberinde yeni ümitlerle birlikte endişeleri de getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya siyasetini şekillendiren iki kutuplu dünya düzeni 1989'dan itibaren Sovyetler Birliği'nin süper güçler arasındaki rekabetten çekilmesi ile beraber sona ermiş, bu tarihten kısa süre sonra ise Sovyetler Birliği dağılmıştır. Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki komünist rejimler çökmüş, Yugoslavya bölünmüş ve iki Almanya yeniden birleşmiştir. Bu süreçte ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan ve dehşet dengesi diye tanımlanan, hemen her alanda rekabetin yaşandığı, silahlanma yarışının olduğu, tarafların birbirlerine zarar verecek adımlar atmaktan kaçınmadığı, düşmanlık temelinde ve ideolojik bir cepheleşme üzerinde yürüyen büyük gerilim sona ermiştir. Özellikle üçüncü demokrasi dalgası diye adlandırılan bir süreç sonunda "Doğu Avrupa" ülkelerinin tamamı barışçıl denilebilecek değişim ve dönüşümler sonucunda liberal demokrasi ve piyasa ekonomisine geçerek kısa süre içerisinde AB'ye üye olarak Batı ile bütünleşmişlerdir. Fakat aynı dönemde Ortadoğu'da Kuveyt'in Irak tarafından işgal edilmesi ile beraber bu bölgede ve Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte Balkanlar'da ciddi çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çatışmalar sırasında ABD ve Rusya Federasyonu işbirliği yaparak uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde beraber hareket etmeye başlamışlardır (Baharçipek ve Ağır, 2015, s. 2). Ancak; ABD ve Avrupa'nın Rusya'ya karşı negatif tutumları, NATO ve AB gibi oluşumların eski SSCB ülkelerini bünyelerine dahil etmeleri, Rusya'nın yeniden bir süper devlet olma arzusu ile hareket etmesi ve Suriye'de yaşanan çıkar çatışmaları yaşanan bu bahar havasının daha fazla devam etmeyeceğini ispatlamıştır. Rus uçaklarının Suriye'de Esed güçleri yanında fiilen savaşa katılarak Batı tarafından desteklenen ılımlı muhalifleri bombalaması iki taraf arasında sıcak bir çatışma yaşanması olasılığını dahi gündeme getirmiştir.

Rusya, 1991 sonrası oluşan tek kutuplu dünya düzenini hazmedemediğini çeşitli vesilelerle dile getirmeye devam etmekte, Rus aydınları da tek kutuplu bir dünyanın adil olmayacağını, dünyanın mutlaka çok kutuplu bir yapıya kavuşması gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Bu amaçla Rusya, ABD'ye karşı güç oluşturabilecek bölgesel oluşumlar kurulması yönünde çeşitli so-

---

* Avrupa ortak para birimi olan Euro, 1 Ocak 2002 tarihinde resmen tedavüle girmiş ve 12 ülkede kullanılmaya başlanmıştır (<http://www.ab.gov.tr>).

mut adımlar atmıştır. BDT, Şangay İşbirliği Örgütü ve Avrasya Ekonomik Birliği bu oluşumlardan en önemlileridir. Rusya, Kazakistan ve Belarus tarafından oluşturulan Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) ekonomik gerekçelerle kurulmuş olduğu, Birliğin kurucuları tarafından belirtilmesine karşın, Birliğin ileriki dönemlerde siyasi amaçlara da yönelebileceği çeşitli kesimler tarafından dillendirilmektedir.

AB'nin de başlangıçta tamamen ekonomik gerekçelerle yaşama geçirilmiş, hatta ilk şekliyle sadece kömür-çelik sektöründe bir entegrasyon hedeflediğini ilan etmesine karşın, ileriki aşamalarında siyasi amaçlara da yöneldiği bilinmektedir. AEB'nin ise esas amacının AB benzeri bir bölgesel oluşumu Avrasya coğrafyasında oluşturmak istediği bilinmektedir. Buradan yola çıkarak bu çalışmada, tarihi çok eskilere dayanan AB ve henüz yeni kurulmuş olan AEB çeşitli yönleriyle karşılaştırılmış ve AEB'nin geleceğine dair öngöründe bulunulmuştur.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

Birleşmiş Avrupa ülküsü, gerçek bir siyasi projeye dönüşüp ülkelerin hükümet politikalarında uzun vadeli bir hedef haline gelmeden önce, sadece filozoflarla önsüzü kimselerin düşüncelerinde var olmuş ve barışçı bir hayalin parçası olarak görülmüştür (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2015).Dante, Comenius, Erasmus, Kant ve Victor Hugo bu filozoflardan bazılarıdır (Horvath, 2007, s. 25). AB ile ilgili olarak ünlü Fransız yazar Victor Hugo "ABD nasıl yeni bir dünyayı taçlandırdıysa, bir gün gelecek Avrupa Birleşik Devletleri de eski dünyayı süsleyecektir. İster benimsensin ister ret edilsin, Birlik fikri hiç durmadan yakılıp yıkılan, kasıp kavurulan bir kıtanın bin yıllık hülyası olarak her zaman varlığını sürdürmektedir" demiştir (Karluk, 2002,s. 1). Bütünleşmiş bir Avrupa'nın oluşturulması yönündeki fikir ve projeleri Eski Yunan'a ve Roma'ya kadar götürmek mümkündür(Erhan ve Akdemir, 2008, s. 15).Yalçıntaş (2006, s 12), Avrupa'nın tek bir ulus adı altında birleştirilme çabalarının bundan 16 asır önce Türklerin Avrupa'ya geçişiyle başladığını, bu çabaların sonucunda bazen kralların bazende din adamlarının öncülüğünde birleşen Avrupa milletlerinin "Haçlı Seferleri" denilen askeri saldırılarla Türkleri Avrupa'dan ve Anadolu'dan atmak amacıyla biraraya geldiklerini vurgulamaktadır.

Siyasi, askeri ve ekonomik açıdan birleşmiş bir Avrupa düşüncesi ilk olarak 1894-1972 yılları arasında yaşamış olan Avusturyalı diplomat Kalergi'nin 15 Kasım 1922 yılında bir Alman gazetesinde yayımlanan "Pan Avrupa-Bir Öneri" başlıklı makalesi ile dile getirilmiştir (Erhan vd. 2013, ss. 3-4). Avrupa yüzyıllarca, sık sık yaşanan kanlı savaflara sahne olmuş, sadece1870-1945 yılları arasında Fransa ve Almanya üç kez savaşmışlardır. Bu savaşlarda birçok insan yaşamını kaybetmiştir. Bu felaketler üzerine bazı Avrupalı

lider ve düşünürler, barışın sürdürülebilmesinin tek yolunun, ülkelerinin ekonomik ve siyasi yönlerden birleşmesi olduğu fikrine varmışlardır (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2015).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da barış için birleşme çabalarının başında 1919'da Cenevre'de Milletler Cemiyeti'nin kurulması gelmiştir. 1930'lu yıllar ise Avrupa kıtası açısından son derece tehlikeli gelişmelerin patlak verdiği yıllar olmuştur. İtalya ve Almanya'da iktidarı ele geçiren faşistlerin ve özellikle Nazilerin saldırgan politikaları Avrupa bütünleşme çabalarını gölgelediği gibi, dünyayı ikinci bir büyük savaşın kucağına itmiştir (Erhan ve Akdemir, 2008, s. 18). Avrupa'da bir birlik oluşturma düşüncesi, ciddi olarak ancak İkinci Dünya Savaşı içinde ortaya çıkmıştır. 19 Eylül 1946'da bir konuşma yapan W. Churchill, ağır işler gören yüz milyonlarca insana hayatı yaşanmaya değer yapan basit sevinç ve umutlarını yeniden kazandırma amacıyla, bir Avrupa Birleşik Devletleri kurulmasını önermiştir (Karluk, 2002, 2). 1945 yılından sonra Birlik fikri, Sovyet hâkimiyeti altında bulunan Avrupa ülkeleri dışındaki Avrupa ülkelerinde popüler hale gelmiştir (Horvath, 2007, s. 26).

Avrupa'da ulusal uzlaşmazlıkları aşabilecek bir örgütlenmenin kuruluşu İkinci Dünya Savaşı sırasında totaliter yönetimlere karşı savaştan direniş hareketlerinden kaynaklanmış, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupalı devlet adamlarının Avrupa'da kalıcı bir barış oluşturma çabaları hız kazanmıştır. Robert Schuman*, Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet'in tasarısına dayanarak, 9 Mayıs 1950 tarihinde, Avrupa Devletlerini, kömür ve çelik üretiminde alınan kararları bağımsız ve uluslararası bir kuruma devretmeye davet etmiştir. Schuman Planında; Avrupa'da bir barışın kurulabilmesi için Fransa ve Almanya arasında yüzyıllardır süregelen çekişmenin son bulması gerektiği, bunun yolunun ise, söz konusu kurumun gözetiminde ortak kömür ve çelik üretiminin sağlanmasından ve bu örgütlenmenin tüm Avrupa devletlerinin katılımına açık tutulmasından geçtiği belirtilmiştir(Avrupa Birliği Bakanlığı). Schuman planı başlangıçta Alman kömürü ve Fransız demirini ortak bir pazarda buluşturup ekonomik kar oluşturarak sürdürülebilir barışı sağlamayı amaçlamıştır. Bu öneri Almanya tarafından da olumlu karşılanmış ancak İngiltere başlangıçta böyle bir uluslararası oluşuma karşı çıkmıştır (Horvath, 2007, s.31).

Sonunda, 18 Nisan 1951 de Belçika, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda, 25 Temmuz 1952 de yürürlüğe girmek üzere, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nu kuran (AKÇT) Paris Anlaşması'nı imzalamışlardır (Horvath, 2007, s. 31). AKÇT'nin amaçları, üye ülkelerin

---

*Zamanın Fransa Dışişleri Bakanı

ekonomilerinin gelişmesine katkıda bulunmak, tam istihdamı gerçekleştirerek işsizliği önlemek ve hayat seviyesinin yükseltilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir (Karluk, 2002, s. 7). Altı üye devlet 1957'de, işgücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir ekonomik topluluk kurmaya karar vermişlerdir. Böylece, kömür ve çeliğin yanısıra diğer sektörlerde de ekonomik birliği kurmak amacıyla, 1957'de Roma Antlaşması imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur. AET'nin amacı, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması, ve en nihayetinde siyasi bütünlüğe gidilmesiydi. Ayrıca, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) da 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile kurulmuştur. Topluluğun amacı, nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla ve güvenli biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla üye devletlerin araştırma programlarını koordine etmek olarak belirlenmiştir (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2015).

AKÇT'nin kurulmasının ardından kömür ve çelik politikaları konusunda oluşturulan üst otoritenin benzerinin savunma, güvenlik ve siyasi alanlarda da kurulması yönündeki çalışmalar yapılmıştır. 1970'de dış politika konularında bir siyasi danışma mekanizması olarak oluşturulan Avrupa Politik İşbirliği (API) 1992'de imzalanan Maastricht Anlaşması'yla Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) adı altında ortak politika alanlarından birine dönüştürülerek yeniden güvenlik ve siyasi alanda işbirliğini kurumsal bir çerçevede güçlendirmeye yönelmiştir (İnat, 2005, s. 5).

Avrupa Topluluklarının kuruluşundan itibaren göstermiş oldukları başarılı gelişim başlangıçta AT'na girmek istemeyen ülkelerin daha sonra topluluğa katılmak istemelerine yol açmıştır. Birinci genişleme, 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın üye olmalarıyla; ikinci genişleme 1981'de Yunanistan'ın üyeliği ile; üçüncü genişleme 1986'da İspanya ve Portekiz ile; dördüncü genişleme 1995 yılında Avusturya, İsveç ve Finlandiya ile; gerçekleştirilmiştir (Karluk, 2002, s. 27). Beşinci genişleme 2004 yılında Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Malta ve Slovakya ile, altıncı genişleme 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya ile, son genişleme ise 2013 yılında Hırvatistan'ın Birliğe üye olmasıyla gerçekleştirilmiştir (Can, 2013, s. 39).

Avrupa Toplulukları 1991 yılında gerçekleştirilen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi ile iç bütünlüşme yolunda tarihi bir dönüm noktasından geçmişlerdir. Anlaşma üç önemli yenilik içermiştir. Bunlar; ekonomik ve parasal birlik, Avrupa vatandaşlığı ve ortak güvenlik ve dış politika belirlenmesinden oluşmaktadır (Karluk, 2002, ss. 63-64). Birliğin güvenlik ve dış politika konularına yönelmesi siyasi bir birlik olma yolunda atılmış bir adım olarak tarihe geçmiştir.

Avrupa tek para birimi EURO, İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan uzun bir sürecin sonucunda 1 Ocak 1999'da yaşama geçirilmiştir. Bu süreç içerisinde AB ülkeleri ortak Pazar ve ortak tarım politikalarının sorunsuz ve sağlıklı işleyebilmesi için çaba sarfetmişlerdir. Arzulanan ortak bir pazarın oluşturulması ise parasal entegrasyonun gerekliliğini ortaya çıkarmış ve bu doğrultuda AB ülkeleri çeşitli aşamalardan geçerek Avrupa için tek para birimi olan EURO'yu kullanmaya başlamışlardır (Aygören, 2005, s. 114). Bugün itibarıyla 19 AB üyesi ülke ortak para birimi olan EURO'yu kullanmaktadır.

Avrupa toplulukları kurucu anlaşmaları ile kendilerine tanınan yetkileri kullanmak amacıyla kurumsal yapılar oluşturmuşlardır. Bu yapılar ana organlar ve yardımcı organlar olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir. Avrupa Parlamentosu, Adalet Divanı, Konsey, Komisyon ve Sayıştay ana organları; Merkez Bankası, Yatırım Bankası, Bölgeler Komitesi, Ekonomik ve Sosyal Komite ise yardımcı organlar olarak faaliyetlerini yürütmektedirler (Reçber, 2013, s. 135). Birliğin esas yüklenici organları ise Konsey, Komisyon ve Parlamento'dur.

Konsey; üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanları ile komisyon başkanının katılımıyla yılda üç kez toplanmaktadır. Birliğin genel politik eğiliminin belirlenmesi ve birliğin motivasyonunun sağlanmasıyla görevlendirilmiş bir organdır. Konsey, önemli görevlere atama yapabilmekte, yasama organına ve komisyona önerilerde bulunabilmektedir (Reçber, 2013, ss. 141-142). Avrupa Komisyonu; bütçe ve yasa önerilerini hazırlamak, uluslararası anlaşmalarda arabuluculuk yapmak ve Bakanlar Konseyi'nde oylanan kararların uygulanışını kontrol etmek gibi temel görevlere sahiptir (Karluk, 2002, s. 126). Avrupa Parlamentosu; birliğin oluşum sürecinde yalnızca bir danışma organı olmasına karşın zaman içerisinde bu rolü değiştirmiştir. 1986 yılındaki Tek Senet, 1992 AB Antlaşması ve 1997 Amsterdam Anlaşması ile Parlamentosunun sorumluluklarının kapsamı genişletilmiştir. Günümüzde Birliğe yeni üyelerin kabulünde, diğer ülkelerle ortaklık anlaşmalarının imzalanmasında bütçenin kabulünde ve benzeri konularda Avrupa Parlamentosunun onayı aranmaktadır. Avrupa Parlamentosu, AB üyesi ülkelerde yapılan seçimlerde seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Her ülke beş yılda bir nüfusu ile bağlantılı sayıda milletvekili seçmektedir. Toplam 750 milletvekilinin 99 ile en fazla sayıda Almanya seçmekte iken en az sayıda milletvekili 5 ile Malta'ya aittir (Güler, 2007, s. 160). Bu ana yüklenici organların dışında Sayıştay; Birliğin gelir ve giderlerini denetleyebilmekte, Adalet Divanı; uyuşmazlıkları karara bağlamakta, merkez bankası finansal işlemleri yürütmektedir.

AB, "biraraya gelen ülkelerin karşılıklı yardım ve dayanışma anlayışıyla uyum içinde kalkınma amacı"ni kuruluş felsefesi olarak benimsemiş ve bu ilkeyi kurucu anlaşmalarının ilk maddeleri arasına yerleştirmiştir (Bilici, 2008, s. 95). Bugün itibarıyla üyesi ülkeler arasında malların, kişilerin, ser-

mayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımını hayata geçirmiş olan AB'nin demokratik devletlerden oluşması ve bir uzlaşma kültürüne sahip olması birliği bir arada tutan en önemli özelliğidir. Avrasya Ekonomik Birliği ile karşılaşırma yapılırken bu özelliğe ayrıntılı olarak değinilecektir.

AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ' NİN KURULUŞ SÜRECİ

Avrasya terimi ilk kez, Prusyalı doğabilimci Alexander von Humboldt tarafından 1849 yılında yayımlanan, Kosmos adlı eserinde kullanılmış ve çok geçmeden jeopolitik teorilere konu olmuş, 1900 yılının başlarında Mackinder tarafından geliştirilen "Kalpgah Kuramı"yla ise uluslararası ilişkiler disiplinine girmiştir (İşyar, 2013: V). Avrasya kelime olarak Avrupa ile Asya kelimelerinden, yani "Avr" ile "Asya" sözcüklerinin birleşmesinden oluşur. Avrasya, büyük bir alanın adıdır ve siyasi tarihi uzun bir geçmişe dayanır. Avrasya, tarih boyunca toplumların hâkimiyet mücadelesine şahit olan ve döneminin güçlü devletleri tarafından öncelikle ele geçirilmeye çalışılan bir coğrafyadır. Ayrıca, eski dünyanın merkezi olan Avrasya, tüm büyük dinlerin ve kadim felsefelerin ortaya çıktığı bir bölgedir. Avrasya, sadece Rusya ve Kafkasları içine alan bir toprak parçasını içermez, aynı zamanda Çin'den Avrupa'ya kadar uzanan bölgeyi de kapsayan çok geniş bir kıtadır (Özer, 2013, s. 66). Portekiz'den Bering Boğazına, Letonya'dan Malezya'ya kadar uzanan bir alanı ifade eder (Brezinski, 2010, s. 52). Dünya nüfusunun yaklaşık %60'lık kısmı bu bölgede yaşamaktadır. Ancak günlük hayatta daha çok Kafkasya'nın batısından Çin'e kadar uzanan ve Belarus, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Azerbaycan'ı çevreleyen bölgenin ismi olarak kullanılmaktadır (Armağan, 2011, s. 2). Avrasya kavramı daha çok bölgesel bir adlandırmadan öte siyasi bir anlam taşımaktadır. Her ne kadar bir bölgeye verilen isim olsa da taşıdığı anlam siyasi bir güç unsurunu ifade etmektedir.

Avrasya; Avrupa ve Asya kıtalarının birleşiminden oluşan belirli bir coğrafi bölgeyi tanımlamak üzere kullanılan bir kavram olmanın ötesinde Doğu ile Batı'nın güç mücadelesinin gerçekleştiği jeopolitik bir alanı oluşturmaktadır (Aktaş, ve Tüfekçi, 2013, s. 26). Avrasya, jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayıdır ki geçmişten günümüze gelinceye kadar uluslararası siyaset ve ekonomide belirleyici bir güce ulaşmış olan ve ulaşmak isteyen devletlerin ortak ilgi alanı olmuştur. Bu sebeple Avrasya bir coğrafi adlandırmadan çok daha fazlasını ifade etmektedir (Özder, 2013, s. 85). Batının gözünde Avrasya dünya politikasının önemli unsurlarını içinde barındıran büyük bir bölgedir. Bölgede yaşayanlar ise aidiyet hissiyle sosyo-kültürel kompleks olarak bakmışlardır (İşyar, 2013, s. 5). Avrasya ile ilgili coğrafi ve politik çok boyutlu tanım, yorum ve anlayış bulunmaktadır. Avrasya kelimesine yüklenen politik anlam ise "Avrasyacılık" kelimesinde kendini bulmuştur.

Avrasyacılık kelimesinden genel olarak anlaşılan Rusya'nın öncülüğünde Avrasya coğrafyasında stratejik entegrasyon hedefidir. Bu Avrasyacılık stratejisi Rusya sınırları dışında kalan Türkiye ve diğer ülkeleri de yakından ilgilendirmektedir (Bilgiç, 2016, s. 9). Avrasyacılık politikasının temelleri Rus İmparatorluğu döneminde Büyük Petro'ya kadar uzanmakta olup, 1917 Bolşevik Devrimi'ne muhalefet olmuş Rus aydınlar tarafından geliştirilmiş, fakat 1920'lerde sistematik bir akım olarak karşımıza çıkmıştır (Sönmez, 2010, 73-74). Avrasyacılık çok medeniyetli, çok kutuplu, çok-kültürlü bir dünya tasavvur etmekte; bu medeniyet ve kültürlerin birbirlerinden ileri, gelişkin ve üstün olduğunun hiçbir objektif kriterle ölçülemeyeceğini, bilimsel anlamda savunulamayacağını öngörmektedir (Imanov, 2007, s. 23).

1990'lardan itibaren dünyada yaşanan değişim ve dönüşüm, başta Sovyet hakimiyet sahası olmak üzere Avrupa, Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Ortadoğu'daki politik, ekonomik, askeri ve kültürel bütün değer hükümlerini ve dengeleri altüst etmiştir (Kocaoğlu, 1996, s. 39). Sovyetler Birliği'nin dağılması dünya güç dengesinin de köklü bir şekilde değişmesine yol açmıştır. Yeni sistem iki kutupluluktan tek kutupluluğa geçecek ve bu yeni dönemde ABD dünyadaki tek hakim güç olarak belirecek idi (Baharçipek, 1996, s. 101). Bu düşünce Rus entelijiyasında travmalara neden olmuş ve kabul edilmesi mümkün olmayan bir bakış açısı olarak algılanmıştır. Batı'nın Rusya'yı yok sayarak tek kutuplu bir dünya sistemini hemen benimsemesi Rusya'daki Batı karşıtlığını tekrardan hortlatmıştır.

Bunlara ilave olarak, Rusya'yı batı karşıtı ve hâkimiyet kurucu politika izlemeye sevkeden nedenler; Orta Asya ve Kafkaslar üzerindeki askeri ve dolayısıyla siyasî gücünü kaybetmek istememesi; 1991 yılında Devlet Başkanı Boris Yeltsin ve ekibince uygulamaya konulan " İktisadi Şok Terapi" programının başarısızlığa uğraması ve bu durumun aşırı milliyetçi ve komünist grupların siyasî güç kazanmasına sebep olması; Orta Asya ve Kafkas bölgelerinde "büyük ivme kazanan İslamî Akımları," kendi toprak bütünlüğü açısından bir tehdit olarak algılaması; Ekonomik gelişimi için bölge petrol ve doğal gaz kaynaklarına aşın derecede ihtiyaç duyması (Efegil, 2001, s. 2) gibi nedenler gösterilebilir.

Sovyetler Birliği'nin yıkılması, eski Sovyet coğrafyasında yer alan ülkeler arasında kurulmuş olan sosyal, siyasal ve ekonomik yapının işlerliğini tamamen kaybetmesine sebep olmuştur. Bu durum eski Sovyet coğrafyasında büyük bir boşluk oluşturmuş ve beraberinde ekonomik, toplumsal, siyasal birçok sorun meydana getirmiş (Öztürk, 2013, s. 229); ortaya çıkan bu boşluğu doldurmak ve ortak sorunlara çözüm aramak maksadıyla uluslararası bölgesel kuruluşlar oluşturma çabası 1991'den bu yana devam edegelmiştir. Bu kapsamda Birleşik Devletler Topluluğu ve Şangay İşbirliği Örgütü öne

çıkılmaktadırlar. Dugin (1999, 250), Avrasya adasının kalbi sıfatıyla Rusya'nın, Atlantikçi jeopolitikçilere diğer tüm bölgelere nazaran en iyi şekilde karşı durabileceğini, alternatif alanın merkezi olabileceğini, bu nedenle tek dünyacı projeyi reddeden devletler ve halkların Rusya'nın etrafında birleşmeden bir şey yapamayacaklarını vurgulamaktadır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra kurulmuş olan bağımsız devletleri etki alanında tutma arzusuna olan SSCB'nin mirasçısı Rusya Federasyonu vakit kaybetmeden bölgesel bir örgüt oluşturmanın yollarını aramıştır.

Bu amaçla; 1991 yılında Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna, daha sonra da diğer Sovyet Ülkeleri'nin de katılımıyla Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurulmuştur. BDT, daha çok siyasi bir örgüt olduğu için söz konusu ülkeler arasındaki iktisadi işbirliği konularını pek ele almamıştır (Pirimbayev ve Ganiyev, 2010, s. 82). Oysaki SSCB döneminde on beş adet olan Cumhuriyetler arasında ekonomik alanda karşılıklı bağımlılık oluşturulmaya çalışılmıştı. Değişik işbirliği anlaşmaları ve örgütleri bulunmasına karşın, bu bölgede ciddi manada ekonomik işbirliği olanakları oluşturulamamış; ancak böyle bir ihtiyacın varlığı önemli bir kesim tarafından dillendirilmiştir. Aradan geçen zaman içerisinde BDT projesinin başarısız olduğu ortaya çıkmış; ancak özellikle Rusya bölgesel bir oluşumla küresel bir aktör olma hayalinden vazgeçememiştir. Bunun altında çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bu ortamda Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) kurulması yönünde bir irade ortaya çıkmıştır. Kuruluş nedeni olarak çeşitli gerekçeler öne sürülse de sonuç olarak AB benzeri bir ekonomik birlik kurulması iradesi üç ülke tarafından ilan edilmiştir.

Avrasya Birliği fikri, ilk kez 1994 yılında Moskova Devlet Üniversitesi'nde yapmış olduğu konuşmada Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev tarafından gündeme getirilmiş (Falyahov, 2014); aynı tarihi paylaşmış, ekonomik ve kültürel bağları olan ulusların ilişkilerini geliştirebileceklerine vurgu yapılmıştır. Ancak bu dönemde Rusya tarafından çok fazla önemsenmeyen bu düşünce zamanla popüler hale gelmiştir (Haroon, 2014). Rusya, Belarus ve Kazakistan arasında imzalanan Avrasya Ekonomik Birliği Anlaşması köken olarak 2000 yılında Rusya, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasında imzalanan "Avrasya Ekonomik Topluluğu" Anlaşmasına kadar gitmektedir. Belirtildiği gibi bu anlaşmadan hemen sonra Ukrayna'nın da Topluluğa üye olması yönünde girişimler başlamış, 2003 yılında bu yönde diğer bir ortak karar adı geçen ülkelere alınmıştır. Sürecin somut aşamasını 2010 yılında Kazakistan, Rusya ve Belarus arasında gümrük birliğinin kurulması oluşturmuştur. Burada da zamanla Ukrayna, Kırgızistan ve Tacikistan'ın da gümrük birliği alanına dahil edilmesi planlanmıştır. Üç ülke 2010 yılında ortak gümrük tarifesi uygulamasına geçmiş, 18 Kasım 2011 yılında ise ülkeler arasında gümrük kontrolleri kaldırılmış (Alkan, 2014),

2012 yılında tek ekonomik bölgeye geçilmiş ve yine 2012 yılında Avrasya Ekonomik Birliği Komisyonu oluşturulmuştur. Genişleme fikri Birliğin öncelikleri arasında yer almıştır (Roberts vd. 2014, s. 4).

29 Mayıs 2014'te Rusya, Kazakistan ve Belarus merkezi Astana olacak şekilde "Avrasya Ekonomik Birliği" Anlaşmasını imzalamışlardır. Ermenistan ve Kırgızistan ise birliğe katılacaklarına yönelik irade beyanında bulunmuşlardır. Avrasya Ekonomik Birliği'nin gelecek planlamaları içerisinde Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan gibi Orta Asya ülkeleri ile Azerbaycan ve Ukrayna da bulunmaktadır. Ancak 27 Haziran 2014 itibarıyla Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği'nin muhtemel üyeleri olarak gördüğü Moldova, Gürcistan ve Ukrayna, Avrupa Birliği ile ortaklık anlaşmalarına imza atarak gelecek tercihlerini Rusya'dan farklı bir düzlemde şekillendirmek istediklerini açıkça ortaya koymuşlardır (Tüysüzoğlu, 2014). Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ile ise Ukrayna Rus politik ekseninden tamamen uzaklaşmıştır.

2014'ün Aralık ayında Ermenistan'ın ve 2015'in başında Kırgızistan'ın dahil olmasıyla birlik *beş üyeli* bir örgüte dönüşmüştür. AEB üyesi beş ülke 20 milyon km² lik alan ile dünyanın toplam karasal alanlarının % 14'üne sahip olup, 182.5 milyonluk bir nüfusu barındırmaktadır (Eurasian Economic Commission, 2016). AEB Anlaşmasının imza töreninde Rusya devlet başkanı Vladimir V. Putin, Kazakistan devlet başkanı NursultanNazarbaev ve Belarus devlet başkanı Alexander Lukashenko'nun yapmış oldukları konuşmaları, ülkelerin Birlikten beklentilerini açıklamak amacıyla aşağıda özetlenmiştir.

Putin, Rusya'da AEB ile ilgili bir consensus oluşturulmuş olmasının kendisini mutlu ettiğini, üç ülkenin ekonominin anahtar sektörleri olan enerji, tarım, sanayi ve ulaştırma alanlarında işbirliğine gideceğini, bu yapılanmanın kolay olmayacağını; ancak birlikte çaba sarfederek zorlukların üstesinden gelebileceklerini, büyük ekonomilerin yakında AEB bölgesiyle ilgilenmelerinin sürpriz olmayacağını, ekonomik alandaki kazanımların şimdiden kendini göstermeye başladığını, son üç yıl içerisinde birlik içerisindeki ticaretin % 50 oranında arttığını, adım adım para politikalarının uyumlaştırılmasının gerçekleştirileceğini ve üç ülke halklarının da bu birliktelikten kazançlı çıkacaklarını belirtmiştir (Putin, 2015).

Nazarbaev, halkların refahı için ekonomik potansiyellerini birleştirdiklerini, öncelikli olarak AB olmak üzere diğer ekonomik birliklerin deneyimlerinden yararlanacaklarını, Rusya, Belarus ve Kazakistan'ın bölgede tamamen yeni bir ortaklık biçimi oluşturduklarını, bu ortaklıkta, malların, hizmetlerin, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımının gerçekleşeceğini, üç ülkenin 170 milyon nüfusa ve bugünkü değeri 40 trilyon dolar olan dünya doğal kaynaklarının çeyreğine sahip olduğunu, AEB'nin yeni fırsatlar ve ortaya çıkacak olan yeni krizlerin birlikte çözümü demek olduğunu vurgulayarak, halklar

arasındaki güçlü dostluk ve komşuluk ilişkilerinin devamına katkı sağlayacağı belirtilmiştir (Nazarbaev, 2015).

Lukashenko, Ukrayna'ya gönderme yaparak, Ukrayna ile birlikte bu zorlu yola çıktıklarını; Ukrayna liderliğinin de sonunda kendisi için kazancın nerede olduğunu fark edeceğini, bu anlaşmanın küresel bir anlam taşıdığını, ayrıca bu anlaşmanın bir başlangıç olduğunu, AEB'nin politik, askeri ve insani ilişkilere de temel oluşturacağına inandığını vurgulamıştır (Lukashenko, 2015).

Ocak 2015'ten itibaren malların, hizmetlerin, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımını sağlayan (Stack, 2014) Birliğin amaçları; resmi web sayfasında, küresel bir krizin olumsuz etkilerini birlikte çalışarak bertaraf etmek, üye ülkelerin dış pazarlardaki ortak ilgilerinin gerçekleşmesini sağlamak, gümrük birliği ve ortak bir ekonomik pazar oluşturmak olarak belirtilmiştir. Avrasya Ekonomik Birliği'nde kararların oyçokluğu ile alınması, önergelelerin çoğulcu şekilde karara bağlanması öngörülmüş olup, her ülkeye önergeleleri veto etme hakkı tanınmıştır (www.eurasiancommission.org).

Avrasya Ekonomik Birliği Sözleşmesi'nin sekizinci maddesinde Birliğin organları sayılmıştır. Bunlar; Avrasya Ekonomik Birliği Yüksek Konseyi, Hükümetlerarası Konsey, Avrasya Ekonomik Komisyonu ve Avrasya Ekonomik Birliği Mahkemesinden oluşmaktadır (Dagavor o Avraziyskom Ekonomičeskom Soyuze, 2014, Statya 8).

Yüksek Konsey; Birliğin en üst organıdır. Üye ülkelerin devlet başkanlarından oluşur ve yılda en az bir kez toplanır. Birliğin stratejisini belirleme, AEB mahkemesinin üst düzey yargı mensuplarını ve Birliğin diğer üst düzey yetkililerini belirleme, diğer organlar tarafından çözüme kavuşturulamayan meselelerin çözümü gibi üst düzey yetkilere sahiptir. Kararlarını oybirliği ile alır (Dagavor o Avraziyskom Ekonomičeskom Soyuze, 2014, Statyal 1).

Hükümetlerarası Konsey; üye ülkelerin hükümet başkanlarından oluşur ve yılda en az iki kez olmak üzere toplanır. Sözleşmenin yürürlüğü ile ilgili iş ve işlemlerin takibini yapmak, bütçeyi onaylamak ve komisyonun çalışmalarına yön vermek gibi görevleri bulunmaktadır (Dagavor o Avraziyskom Ekonomičeskom Soyuze, 2014, Statya 14).

Avrasya Ekonomik Komisyonu, gümrük birliği ve tek ekonomik alan oluşturmak amacıyla Şubat 2012 den beri faaliyette bulunan uluslararası düzenleyici bir kuruluştur. Her üye ülkeden (Rusya, Kazakistan, Belarus, Kırgızistan ve Ermenistan) üçer üye olmak üzere toplam onbeş üyeden oluşmaktadır. Komisyon kararlarını oy çokluğuyla alır ve her bir üye bir oy hakkına sahiptir. Komisyonun başkanı yüksek konsey tarafından 4 yıl için atanır. Komisyonda çeşitli konularla ilgili 23 birim bulunmakta olup, komisyonun merkezi Moskova'da bulunmaktadır (<http://www.eurasiancommission.org>).

Birlik Mahkemesi; sürekli görev yapan yargı organı olup Mahkemenin merkezi Minsk'te bulunmaktadır (Dagavor o Avraziyskom Ekonomiçeskom Soyuz, 2014, Statya 19). Birliğin organları AB'yi anımsatmaktadır. Organların her birinin farklı bir üye ülkede faaliyet gösteriyor olması AB ile paralellik göstermektedir. Birliğin sürekli görev yapacak ve politikalarına yön verecek organı olan Komisyon'un merkezinin Moskova'da bulunuyor olması Birlik merkezinin aslında Moskova olarak planlandığını göstermektedir. Birliğin organlarının oluşum ve görevleri genel hatlarıyla değerlendirildiğinde AB'yi andırmaktadır. AB'de bulunan ve önemli bir ana organ olan parlamentonun yokluğunu belirtmek gerekir.

Kuşkusuz Birliğin ulusal olduğu kadar uluslararası etkileri de olacaktır. Rusya ve Kazakistan dünyanın en büyük enerji tüketicisi olan Çin'in önemli enerji sağlayıcılarıdır. Bu durum birliğin Çin'in stratejik ortağı haline gelmesine neden olabilir (Draitser, 2014). AEB tipik bir bölgesel ekonomik bütünleşme organizasyonu olup, politik, ekonomik ve kültürel çeşitli avantajlar sağlayacak, Şangay İşbirliği Örgütü gibi diğer oluşumların rakibi değil destekleyicisi olacaktır (Shu ve Shusen, 2014). AB deneyimi göstermiştir ki, pazarın büyümesi şirketlere ve tüketicilere çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bazı ürünler düşük fiyattan tüketiciye ulaştırılabilmekte, yabancı pazarlarda rekabet gücü artmaktadır (Blockmans vd. 2012, 5). AEB ile Doların varlığının bölgede asgariye indirilerek üye ülke para birimleriyle ticaretin geliştirilmesi planlanmaktadır. Putin, Birliğin hedeflerinden birisinin dünyada yeni bir kutup oluşturmak olacağını belirtmiştir. Bu durum yeni bir ABD-RF rekabetinin ortaya çıkması ihtimalini akıllara getirmektedir. Yine buyapının ilerde ortak savunma stratejileri geliştirecek olması, Birliğin sadece ekonomik bir çerçevede varlığını sürdürmeyeceğini askeri ortaklıkta oluşturacağını göstermektedir. Bu da bu ortaklığın bölgede ABD'nin politikalarına karşı bir güç oluşturabilme düşüncesini de akıllara getirmektedir (Öztürk, 2013, 235). Rusya'nın Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte yeniden bir küresel aktör olabilme çabasında olduğu gizlenir bir durum değildir. AEB'de bu kapsamdaki bir proje olarak değerlendirilebilir; ancak kuşkusuz ki ilham kaynağı Avrupa Birliği'dir. Bu nedenle bu iki uluslarüstü örgüt karşılaştırılmaya değerdir.

AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ KURULUŞ SÜREÇLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Sovyetler Birliği'nin (1991) yıkılmasıyla birlikte, Rusya Federasyonu içerisinde Avrasyacı olarak adlandırılan grup, çeşitli kademelerde Rusya Federasyonu'nun dünya siyasetinde önemli rol oynamasını; " Yakın Çevre (Near Abroad)" olarak adlandırılan eski Sovyet Cumhuriyetleri üzerindeki siyasi gücünü devam ettirebilmesi için bölgeye yerleştirilmiş mevcut askerlerin geri çekilmemesini; BDT'nin Rusya Federasyonu'nun hegemonyası altında güçlen-

dirilmesini; Orta Asya'da kısa sürede yükselme trendi gösteren İslâmî Akımların önlenmesini ve bu nedenle Rus yönetiminin BDT aracılığıyla yakın çevre üzerindeki diplomatik ve askerî etkisini arttıracak girişimlerde bulunmasını; ve son olarak da eski Sovyet Cumhuriyetler'inde yaşayan Rus kökenli insanların güvenliğinin sağlanmasını istemişlerdir (Efegil, 2001, s. 4).

Ünlü Rus jeopolitikçisi ve Avrasyacı Aleksandr Dugin, 1999 yılında yayınlanmış olan "Rus Jeopolitiği" isimli kitabında; NATO'nun eski SSCB ülkelerini bünyesine dahil etmesini bir küresel blokun (Atlantikçi) kıtasal denetim alanını diğer bir blokun (Avrasyacı) aleyhine azami genişletmesi olarak yorumlayarak; Rusya'nın da benzer bir jeopolitik konsepti öne sürerek gerek eski SSCB cumhuriyetlerini (Baltık Cumhuriyetlerinin bu oluşumun dışında bırakılabileceğini söylüyor), gerekse bazı Doğu Avrupa devletlerini (Romanya, Bulgaristan, Sırbistan) ve bundan başka çeşitli Asya ülkelerini (İran, Hindistan) bünyesinde bulunduran Asya Birliği'ni kurmaya girişmesinin gayet normal bir şey olacağını ve rekabete muktedir jeopolitik bir proje olacağını, bu projenin jeopolitik konseptin coğrafi ve tarihi gerçeklerine doğrudan bir ilavesi olacağını (Dugin, 1999, s. 324) belirterek, oluşturulabilecek Avrasya Ekonomik Birliği'nin Batı karşısında bir blok olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dugin için Türkiye de Avrasya'nın bir parçasıdır. 15 Temmuz'da Türkiye'de gerçekleştirilen darbe teşebbüsüne Batılı ülkelerden tepki gelmemesi Türkiye'de ciddi manada rahatsızlık oluşturmuş ve Batılı ülkelerle ilişkiler sorgulanır hale gelmiştir. Bu ortamda Eylül 2016'da Türkiye'yi ziyaret eden Dugin*, bu gergin ortamdan da yararlanarak Türkiye'nin çıkarının Avrasya'da olduğunu vurgulamıştır.

Dugin'in fikirlerinin Rusya'da önemli bir kesimi etkilediği bilinmektedir. Bu minvalde değerlendirildiğinde; Rusya'nın AEB'nin siyasi bir oluşuma evrilmesi yönünde beklentiye sahip olduğu değerlendirilmektedir. Bu beklentinin altında yatan temel etken ise SSCB'nin dağılmasıyla siyasi ve ekonomik mirasını devralan Rusya'nın bugünkü dünya sistemindeki tek kutuplu durumu kabullenemeyerek yeni bir kutup oluşturmak gayesidir. Rus aydınları da çeşitli vesilelerle dünyanın çok kutuplu bir yapıda olmasının dünya barışı için vazgeçilmez olduğunu sıklıkla dillendirmektedirler. Bugünkü Avrupa Birliği'nin çekirdeğini oluşturan ve Paris Anlaşması'yla altı Avrupa ülkesi† tarafından 1957 yılında kurulmuş olan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu ise ilk kuruluşunda üye ülkeler arasında kömür-çelik sektörlerinin entegrasyonunu amaçlamıştır. En azından bilindiği kadarıyla bugünkü şekliyle bir Avrupa'nın hayal edilmediği bilinmektedir.

---

* Dugin aynı zamanda Putin'in önemli dış politika danışmanlarından birisidir.

† Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Luksemburg.

18 Nisan 1951 tarihli Paris Anlaşması ile kurulan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT), İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa fikrine yönelik olarak atılan en önemli ve ilk kurumsal adımdır (Alkan, 2005, s. 65). AB ile Avrupa kıtasında işbirliği alanlarının yaygınlaşmasıyla birlikte milliyetlerin ve sınırların önemini yitirdiği yeni bir dönemin kapısı aralanmıştır. Kimi uzmanlar tarafından bu dönem “Üçüncü Roma” olarak adlandırılmaktadır (Ülger, 2005, s. 57). Avrupa bütünleşmesi ekonomik alandan başlayarak yavaş yavaş siyasi alana doğru olmuştur. AB, çeşitli yönleriyle dünyadaki diğer bölgelerde kurulmuş olan bölgesel örgütlenmeler için adeta bir model teşkil etmektedir (Ateş, 2014, s. 58). Putin AEB’yi AB ve diğer büyük uluslararası oluşumlar gibi oluşturma düşüncesindedir. Birliğin dünyada güçlü bir blok oluşturması öngörülmüştür. Ancak Ukrayna’da yaşanan olaylar birliği daha başlangıçta başarısızlığa uğratmıştır (Vitkine, 2014). Ukrayna hem jeopolitik konum hem de potansiyel olarak AEB için önemli bir ülke olarak planlanmıştır. Ancak; Ukrayna’nın gelecek tercihini Batı’dan yana yapması ve akabinde Rusya’nın Kırım’ı ilhakı Ukrayna’nın birliğe üye olma olasılığını oldukça zayıflatmıştır. Bu açıdan bir karşılaştırma yaparsak,

- AEB’de AB’ gibi ekonomik saiklerle oluşturulmuş bölgesel bir örgüttür,
- AB gibi AEB’de bölgesel bir örgüt olmasına karşın küresel bir güç haline dönüşebilir,
- AEB’nin de AB gibi üye sayısını artırması ihtimal dahilindedir,

Brezinsky (2010, s. 159), AB ile AEB mukayesesinin kusurlu olduğunu, açık ve görece gelişmiş Batı ekonomilerinin bütünleşme için zaten hazır olduklarını, böyle bir bütünleşmede somut ekonomik ve siyasi faydalar gördüklerini, oysa yeni bağımsız devletler Rusya’yı siyasi olarak istikrarsız, halen baskıcı isteklerini sürdürür, ekonomik olarak da küresel ekonomiye katılımlarına ve fazlasıyla gerekli yabancı yatırıma ulaşmalarına engel olarak gördüklerini belirterek Rusya’nın önderliğindeki oluşumlara kuşku ile yaklaşıldığını vurgulamıştır.

AEB’in kurumsal anlamda ne tarz bir yol izleyeceği hususunda ciddi bir kafa karışıklığı bulunmaktadır. Nitekim Avrasya Ekonomik Birliği’nin birçok alanda AB’ye benzer bir kurumsallaşmaya gideceği, ancak, AB tarzı bir siyasal entegrasyon hedefi olmadığına yönelik değerlendirmeler bulunmaktadır. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, AEB’in yeni bir SSCB yaratma girişimi olmadığını, siyasal yönünün bulunmadığını ve esas hedefinin ticari/ekonomik entegrasyon olduğunu ifade etmektedir (Tüysüzoğlu, 2014). Nazarbaev ayrıca, AEB ile 21. yüzyılın jeoekonomik realitesinin doğmuş olduğunu vurgulamaktadır. ABD eski Dışişleri Bakanı Hilary Clinton ise Birliğin Rusya’nın hegemonyasında SSCB’yi yeniden canlan-

dırmak amacını taşıdığını belirtmiştir (Hauslohner, 2014). Belarus Cumhurbaşkanı Aleksander Lukaşenko, Sovyetler Birliği zamanında varolan ekonomik bağların yeniden tesis edilmesine ihtiyaç olduğunu, anlaşmada üye her ülkenin çıkarının gözetildiğini, birliğe üye ülkelerin birbirleriyle rekabet etmeyeceğini, bilakis birbirlerini tamamlayacaklarını ifade etmiştir (Yeniçağ, 2014). Birlik organlarının faaliyete başlamasıyla ülkelerin egemenliklerini kaybedecekleri söylemleri en fazla Nazarbayev'i rahatsız etmektedir (Falyahov, 2014). AB, bağlamında bir değerlendirmeye tabi tutulursa, AB'ye üye devletlerin bazı konulardaki egemenlik yetkilerini AB organlarına devrettikleri görülmektedir. Buna en iyi örnek ortak ticaret politikasının uygulanması bağlamında birlik genelinde gümrük tarifelerini belirleme yetkisinin AB organlarına bırakılmış olması gösterilebilir. Bu ve diğer politikaların uygulanması alanında da AB üyesi devletler bazı yetkilerinden vazgeçmişlerdir. AB sisteminde anlaşmalarla birlik organlarına verilen yetkilerin birlik organları tarafından kullanılacağı, çatışma durumunda birlik hukukunun üstün sayılacağı temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. AEB sisteminde de kişilerin, malların, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımını yürütürken, üye ülkelerin bazı yetkilerini AEB organlarına devrettikleri görülmektedir.

BDT ülkelerinin hepsinde Rusya'ya karşı uzun süreli Sovyet imparatorluktan kaynaklanan bir güvensizlik bulunmakta olduğundan ekonomik entegrasyonun kaçınılmaz olarak siyasi egemenliklerin kaybına neden olacağı ileri sürülmektedir (Ziyadullaev, 2014). Yeliseyev (2014, 4-5), AEB'nin bölgesel ekonomik entegrasyon sağlaması sonucu üyesi ülkelere önemli kazanımlar sağlayacağını vurguladıktan sonra AB ile bir karşılaştırma yaparak, AB'nin demokrasiyi temel değer olarak aldığını; ancak AEB üyesi ülkelerin liderinin seçimle işbaşına gelmiş olmalarına karşın otoriter özellik taşıdıklarını, bölgede bulunan kültürel çeşitliliğin Rusya tarafından önemsenmeyeceğini, Birlik politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında Rusya'nın daha etkin olacağını belirtmiştir.

AB'nin benzer kültürel özelliklere sahip ülkeler arasında kurulmuş olduğu, AEB'nin ise kültürel açıdan farklılıkları bulunan ülkeler arasında oluşturulmuş olması nedeniyle zorluklar yaşayıp yaşamayacağı sorularına karşılık ilk konuşmayı yapan Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbaev, aynı tarihi paylaşmış, ekonomik ve kültürel bağları olan ulusların ilişkilerini geliştirebileceklerine vurgu yapmıştır. Bu ülkelerin SSCB zamanında ortak bir yaşam tarzını ve bakış açısını benimsemiş oldukları kabul edilmelidir. Dolayısıyla bir arada yaşamış olmaktan kaynaklanan bir kültürel yakınlığın bu ülkeler arasında var olduğunu söyleyebiliriz. Belarus ve Rus kültürü hemen hemen aynı özelliklere sahiptir. Kazakistan, önemli oranda Rus etnisiteye mensup nüfusa (%25) sahip olması nedeniyle bu iki ülkenin kültürüne çok yabancı değildir. Ermenistan hem ölçek olarak çok küçük hem de nüfusunun

çoğunluğu Hıristiyan olması nedeniyle kültürel açıdan çok fazla sorun yaşamayacak özellikte bir ülke konumundadır. Kültürel açıdan uyum sağlamakta zorlanacak tek ülke ise nüfusunun önemli çoğunluğu Müslüman olan Kırgızistan olacaktır.

Avrupa Birliği, Fransa-Almanya savaşları Birinci ve İkinci Dünya Savaşları gibi büyük yıkımlar yaşamış Avrupa Kıtası'nın savaşların yıkıcı etkilerinin bir daha yaşanmaması için ekonomide karşılıklı bağımlılık oluşturulması fikrine dayalı olarak kurulmuştur. Avrasya Ekonomik Birliği'nin ise ekonomik saiklerden ziyade siyasi amaçları ön plana çıkardığını söylemek mümkündür. Her ne kadar gümrük birliği ve diğer bazı uygulamaların üyesi ülkelere ekonomik kazanımlar sağlayabileceği söylenebilecek ise de; esas kaygının Sovyetler Birliği sonrası bölgede ortaya çıkan politik boşluğu ortadan kaldırarak Batı'nın karşısına küresel bir aktör olarak çıkma amacı taşındığını söyleyebiliriz. Ancak tüm bunlar AEB'nin AB gibi başarılı bir ekonomik örgüt olamayacağı anlamına gelmemektedir.

Rusya, Kazakistan ve Belarus arasında gümrük birliğini öngören inisiyatif açıklandığı zaman, SSCB coğrafyasında kurulmuş olan etkisiz projelerden farklı olacağına dair çok az belirti bulunmakta iken, zamanla bu inisiyatifte bir şeylerin farklı olduğu anlaşılmıştır. (Dragnave ve Wolzcuk, 2014, s. 8). 2010 yılında gümrük birliği oluşturma sürecinin başlamış olması Birliğin önceki projelerden farklı gelişeceğinin en önemli göstergesi olmuştur. Her ne kadar Birliğin ekonomik bir birlik olarak kalacağı vurgulanıyor olsa da; bu durumun sürdürülebilir olması mümkün değildir. AB örneği de göstermiştir ki ne siyasi birlikler ekonomik ilişkiler geliştirilmeksizin varlıklarını sürdürülebilirler ne de ekonomik birlikler siyasi ilişkiler geliştirmeksizin yaşayabilirler. AEB Anlaşması imza törenindeki konuşmalarında üye ülke liderlerinin Birliğin ekonomik yönünü öne çıkarmalarına karşın, konuşmalarının satır aralarından siyasi sonuçlar da bekledikleri hissedilmektedir.

Rusya'nın birliğin oluşturulmasındaki asıl yararı ekonomiden ziyade politik alanda olacaktır (Panin, 2014). Diğer ülkeler ise 143 milyonluk dev Rus pazarına girecek olmanın avantajlarıyla ve ekonomilerinin rekabet edebilirliklerini artırarak olası global krizlere karşı dayanıklı olmakla ilgilenmektedirler (Roberts vd. 2014, 7). Birlik içerisinde Rusya'nın, hem coğrafi alan, hem ekonomik, hem de nüfus büyüklüğü olarak tartışmasız üstünlüğü söz konusudur. 1957'de AB kurulurken Almanya'nın nüfusunun Birliğin toplam nüfusuna oranı % 32, Gayrisafi Yurt İçi Hasılası % 40 iken; AEB içerisinde Rusya'nın toplam nüfusa oranı % 84, Gayrisafi Yurt İçi Hasılası ise % 88 dir. AB'de Almanya'yı dengeleyecek İtalya ve Fransa gibi büyük devletler var iken, AEB'de Rusya'yı dengeleyecek ölçekte büyük ülke yoktur (Blockmans vd.

2012, s. 5). Ermenistan ve Kırgızistan ise hem nüfus* olarak hem de ekonomik büyüklük olarak birlik içerisinde etkili olabilecek ölçüde sahip değillerdir. Bu durum Birlik politikalarının oluşturulmasında Rusya'nın etkisinde kalınacağı eleştirilerini beraberinde getirmiştir. Alınacak kararlarda ölçünün büyüklüğü nedeniyle Rusya'nın etkisi fazla olacaktır, hatta dayatma bazı kararları da alılabilecektir; ancak buradan diğer ülkelerin egemenliklerini Rusya'ya devredecekleri sonucuna ulaşamayız. Üye ülkelerin her biri bağımsız bir ülke olarak birlik içerisinde çıkarlarının peşinde olacaktır.

AEB'nin zayıf yönlerinden birisinin de üye ülkeler arasında ticaret mevzuatındaki önemli farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki bu tür farklılıkların giderilmesi için ciddi zamana gereksinim duyulmaktadır. AB'de ilk kurulduğu yıllarda üye ülkeler arasındaki mevzuat farklılıklarını gidermek için önemli çabalar harcamıştır. Bugün için bile AB'ye üye olacak ülkeler öncelikle mevzuat uyumlaştırmaya çalışmaktadırlar.

Tablo 1. AB ve AEB'nin Temel Bazı Yönleriyle Karşılaştırılması[†]

S. NO	KARŞILAŞTIRMA ALANI	AVRUPA BİRLİĞİ (1951 AKÇT)	AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ
1	Kuruluş Gerekçesi	Üye ülkeler arasında kömür çelik alanında entegrasyon sağlanması.	Üye ülkeler arasında ekonomik işbirliği sağlanması.
2	Kurucu Üyeleri	Almanya, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg	Rusya, Kazakistan, Belarus, (Kırgızistan ve Ermenistan 2015 'te üye)
3	Ekonomik Yaklaşımları	Sanayileşmiş, Liberal ekonomiler	Liberal ekonomiye eklenme çabaları (geçiş ekonomileri)
4	Din	Büyük çoğunluğu Hıristiyan	Ortodoks Hıristiyan ve Müslüman
5	Kültür	Çok farklı olmayan yakın kültür	Farklı kültürler olarak görülse de Sovyet döneminden kalma ortak ya-

* Ermenistan'ın üç milyon civarında, Kırgızistan ise beş milyon civarında bir nüfusa sahiptir.

[†] Burada Avrupa birliğinin ilk kuruluş aşamasındaki verileri kullanılmıştır.

			şama kültürü bu toplum- ları kültürel açıdan yakın- laştırmıştır.
6	Homojenlik	Büyük ülkeler birbirini dengeliyor. Bu ülkelerin hem nüfus hem ekonomik büyüklük hemde askeri açıdan birbirine kesin üstünlükleri söz-konusu değil (Almanya-Fransa-İtalya)	Rusya'nın her konuda kesin üstünlüğü sözkonu-su. Hem nüfus, hem ekono-mik büyüklük hem askeri büyüklük olarak Rusya'nın tartışmasız üstünlüğü.
7	Siyasal Yapı ve Siyasal Kültür	Demokratik değerlere bağlı siyasal sistemler.	Demokrasiye geçiş aşamasında, güçlendirilmiş başkanlık sistemleri.
8	Ölçeği	Bölgesel Bir Örgüt	Bölgesel Bir Örgüt
9	Organları	Parlamento, AB Konseyi, Komisyon, Mahkeme, Adalet Divanı, Sayıştay, Ekonomik ve Sosyal Konsey,	Yüksek Konsey, Konsey, Komisyon, Mahkeme

*Tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

AB; Parlamento, AB Konseyi, Konsey, Komisyon, Mahkeme, Adalet Divanı, Sayıştay, Ekonomik ve Sosyal Konsey, AEB ise Yüksek Konsey, Konsey, Komisyon, Mahkeme gibi organlara sahiptir. Oluşun ve görevleri itibarıyla değerlendirildiğinde AEB'nin AB'den esinlendiği anlaşılmaktadır. Buna karşın AB kurumsallaşmasını tamamlamış durumdadır. Organlar arasındaki en temel farklılık ise AB'nin meşruiyet kaynağı olarak bir parlamentoya sahip olmasına karşın, AEB'de bu tarz bir organın bulunmuyor olması gösterilebilir. Diğer alanlarda olduğu gibi organlar konusunda da iki oluşumun karşılaştırılmasında birisini başarılı diğerini başarısız olarak konumlandırmak gerçekçi olmayacaktır. Çünkü AEB; AB' ye göre henüz çok yeni bir uluslarüstü oluşumdur.

AEB'nin geleceğinin nasıl olabileceğini tam olarak bugünden kestirmek pek mümkün gözükmemektedir. Ancak AB ile bir karşılaştırma yapıldığında; iki örgütün kurulmuş oldukları dönem coğrafya, siyasi kültür, toplumlarının sosyo-ekonomik yapıları ve tarihleri bakımından aralarında birtakım farklılıklar olduğu açıktır. Bu farklılıklar sınıflandırma yapılmadan yukarıda açık-

lanmıştır. Tüm bu farklılıklara dayalı olarak AEB'nin de Sovyet coğrafyasında kurulmuş olan diğer uluslarüstü kuruluşlar gibi başarısız olacağı sonucuna ulaşamayız. Birliğin başarılı olarak AB benzeri bir küresel güce dönüşebilmesi Rusya'nın tutumunun yanında büyük ülkelerin de* birliğe katılıp katılmayacaklarına bağlıdır.

SONUÇ

Doğu Bloku'nun öncü devleti olan Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasıyla 15 yeni Bağımsız devlet uluslararası sisteme dahil olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasını uluslararası sistemde yeni bir dönemin başlangıcı olarak ta kabul etmek mümkündür. Bu yeni dönemde sadece Sovyetler Birliği ülkeleri değil eski Doğu Bloku ülkeleri de Sovyet etkisinden kurtularak bağımsız politika oluşturmaya başlamışlardır. Bu yeni dönemde AB ve NATO gibi Batılı uluslararası kuruluşlar eski Doğu Bloku ülkelerini üye yaparak genişlemişlerdir. Sovyetler Birliği'nin siyasi mirasını devralan Rusya Federasyonu Eski pavyeklerinin AB ve NATO'ya üyeliklerine kuşkulu yaklaşmış ve bu kuruluşların burnunun dibine kadar sokulmalarını çeşitli politik argümanları kullanarak engellemeye çalışmıştır.

AB'nin bütünleşme sürecine bakıldığında, birliğe üye ülkelerin coğrafi yakınlık, politik ve ekonomik gelişme düzeylerindeki benzerlik, ekonomik sistemlerinin ve din bağlarının benzerliği dikkat çekmektedir. Bunların içerisinde en önemlisi ise ülkelerin birbirlerine yakın ve gelişmişlik derecelerinin benzer oluşlarıdır (Şen ve Akal, 2005, s. 121). AEB ülkeleri de coğrafi açıdan yakın olmakla birlikte; politik yapıları, ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve toplumsal yapıları farklılık göstermektedir. Rusya Federasyonu ve Belarus'ta Ortodoks Hıristiyanlar çoğunlukta olmasına karşın Kazakistan ve Kırgızistan'da Müslümanlar çoğunlukta olmaktadır. Ekonomik açıdan kıyaslandığında; Rusya Federasyonu hem doğal kaynakları bakımından zengin hem de sanayi altyapısına sahiptir. Kazakistan doğal kaynak zengini olmasına karşın sanayisi gelişmemiştir. Belarus, Kırgızistan ve Ermenistan ise hem sanayi hem de doğal kaynağa sahip değildir. İlginçtir; ancak bu ülkelerin politik sistemleri büyük oranda benzeşmektedir. Bu ülkelerin hiçbirisi demokratik bir anlayışla idare edilmemektedirler. Bu minvalde AB ile AEB'nin bir karşılaştırmasına gidilecek olursa; AB'nin başarılı olmasının en önemli nedenlerinden birisi üye ülkelerdeki demokratik yönetim anlayışıdır. Bu anlayış beraberinde uzlaşmayı ve sorunların çözümünde demokratik ilkelerin uygulanmasını getirmektedir. Ancak Rusya'nın başını çektiği AEB ülkelerinde uz-

---

*Konu ile ilgilenenler Hindistan, İran, Pakistan, hatta Çin'in bile birlik üyesi olabileceğini ihtimal dâhilinde değerlendirilmektedirler.

laşma kültürünün bulunmaması birliğin önündeki en büyük risklerden bir tanesidir.

Bunun yanında ekonomik ve toplumsal yönden homejen bir yapının bulunmaması da birliğin başarılı olamayacağı öngörülerinin temel dayanak noktalarını oluşturmaktadır. Ancak burada Birliğin geleceğinin bulunmadığını söylemek te haksızlık olacaktır. Çin, Hindistan ve İran gibi Rusya'yı dengeleyebilecek ülkelerin birliğe katılmaları durumunda dünyanın en büyük ekonomik birliğinin ortaya çıkması da olasılıklar arasındadır. AB'nin ilk kurulduğu yıllarda da bu noktalara ulaşabileceği kestirilememekte, hatta İngiltere' de dahil olmak üzere Avrupa ülkelerinin birçoğu birliğin başarılı olabileceğine inanmamışlardır.

Gelinen noktada, AEB başarılı olarak AB benzeri bir oluşuma dönüşür mü? Bu günden kestirmek oldukça zor; ancak konunun uzmanları Rusya'nın bir uluslararası oluşuma dahil olmak için büyük ölçekli, kendi başına bir güç merkezi oluşturmak için ise küçük ölçekli olduğunu ifade etmektedirler. Tek kutuplu dünya sistemi Rusya tarafından 1991' den bu yana geçen 25 yıllık zaman diliminin hiçbir döneminde kabullenilmemiştir. ABD'nin başını çektiği Bloka karşı bir blok oluşturma çabası halen devam etmektedir. AEB'nin kendisine örnek aldığı AB benzeri bir oluşuma, hatta daha fazlasına, dönüşmeyeceğini söylemek veya İran, Hindistan ve Çin'inde katıldığı küresel bir güce dönüşebileceğini şimdiden söylemenin erken olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktaş H. ve Tüfekçi, Ö. (2013). Kafkaslar Kuşağında Trabzon"Un Jeopolitiği. *Ekoavasya Dergisi*, 22-30.
- Alkan, M. N. (2005). "Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci Ve Sonrası", S:61-78, *Avrupa Birliği Üzerine Notlar*, Ed. Oğuz Kaymakçı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Armağan, Z. (2011). "Avrasya Birliği", *Pusula Dergisi*, İZTO Yayınları.
- Ateş, D. (2014). *Uluslararası Örgütler, Devletlerin Örgütlenme Mantığı*, Bursa: Dora Yayınları.
- Avrupa Birliği Bakanlığı, "Avrupa Birliğinin Tarihçesi", [Http://Www.Ab.Gov.Tr/Index.Php?p=105&l=1](http://www.ab.gov.tr/index.php?p=105&l=1), Erişim Tarihi: 10.01.2016.
- Aygören, H. (2005). "Avrupa Tek Para Birimi: EURO", S:79-1118, *Avrupa Birliği Üzerine Notlar*, Ed. Oğuz Kaymakçı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Baharçipek, A. ve AĞIR, O. (2015). Kırım'ın Rusya Federasyonu'na Bağlanmasının Rusya'ya Komşu Ükelere Olası Etkileri. *Kırgızistan. Akademik Bakış Dergisi*, 52.
- Baharçipek, A. (1996). Yeni Dünya Düzeni: Barış Ve İşbirliği Mi, Çatışma Ve Düzensizlik Mi?. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1.

- Bilgiç M. S. (2016). Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım Ve Türkiye'ye Etkileri, BILGESAM, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Blockmans, S. Hrant Kostanyan And Ievgenvorobiov, (2012). "Towards A Eurasian Economic Union: The Challenge Of Integration And Unity, Centre For European Policy Studies, 2012/75.
- Brzezinski, Z. (2010). *Büyük Satranç Tahtası*. (Çev: Yelda Türedi), İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Bilici, N. (2008). "Bölgesel Farklılıklar Sorunu Ve Çözüm Çabaları", S.93-106, Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları Ve Gelişmeler, Ed. Belgin Akçay Vd. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Can, H. (2013). *Avrupa Birliği Hukuku*. İstanbul: Surat Yayınları.
- Dagavor O Avraziyskomekonomičeskom Soyuz, (Mayıs, 2014).
- Draitser, E. (2014). "The Geopolitics Of The Eurasian Economic Union" [Http://Www. Bilaterals.Org/?The-Geopolitics-Of-The-Eurasian&Lang=En#Sthash.Qcmje](http://www.Bilaterals.Org/?The-Geopolitics-Of-The-Eurasian&Lang=En#Sthash.Qcmje). Dpuf, Erişim Tarihi: 23.10.2015.
- Dugin, A. (1999). *Rus Jeopolitiği, Avrasyacı Yaklaşım*, (Çev. Vügarimanov). İstanbul: Küre Yayınları.
- Efegil, E. (2001). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya'nın Orta Asya Politikası. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1).
- Erhan, Ç. vd. (2013), Avrupa Birliği, Ed. Rıdvan Karluk ve Betül Yüce Dural), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, yayın No: 2684.
- Erhan, Ç. ve Erhan Akdemir, (2008), "Avrupa Bütünleşmesi", s.15-50, Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler, Ed. Belgin Akçay vd. Ankara: Seçkin Yayıncılık,
- Eurasian Economic Commission, (2016),"About the EEC", <http://www.eurasiancommission.org/en/Pages/default.aspx>, Erişim: 20.01.2016
- Faylahov, R. (2014). "Soyuz v Polzu Bednih", <http://www.gazeta.ru/business/2014/04/25/6009205.shtml>, Erişim Tarihi: 06.09.2015.
- Güler, A. (2007), Sorun Olan Avrupa Birliği, Ankara: TURKAR Yayını, 2. Baskı.
- Haroon, A. I. (2014). "Eurasian Economic Union Gives the Strength to Central Asia and Eastern Europe by Integrating Trade, Investment and Humanitarian Cooperation",<http://www.dispatchnewsdesk.com/eurasian-economic-union/>,ErişimTarihi: 23.10.2015,
- Horvath, Z. (2007). Handbook on The European Union, HungarianNational Assembly.
- Imanov, Vugar, (2007). Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İnat, K. (2005). "Avrupa Politik İşbirliği'nin Doğuşu", s:3-22, Avrupa Birliği Üzerine Notlar, Ed. Oğuz Kaymakçı, Ankara: Nobel Yayınları.
- İşyar, Ö. G. (2013). Avrasya ve Avrasyacılık, Bursa: Dora Yayınları.
- Karluk, R. (2002). Avrupa Birliği ve Türkiye. İstanbul: Beta Basım.

- Kocaoğlu, M. (1996). Rusya'nın Tarihe Düşen Emperyalist Gölgesi. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3.
- Lukashenko, A. (2015). "Press Statements Following the Supreme Eurasian Economic Council Meeting", <http://eng.kremlin.ru/transcripts/22404>, Erişim Tarihi: 28.10.2015.
- Nazarbayev, N. (2015). "Press Statements Following the Supreme Eurasian Economic Council Meeting", <http://eng.kremlin.ru/transcripts/22404>, Erişim Tarihi: 28.10.2015.
- Özder, A. (2013). Avrasya Kavramı ve Önemi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, II/2 65-88
- Öztürk, Y. (2013). Avrasya Birliği Projesi ve Türk Dış Politikasına Yansımaları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 2(2), 223-244.
- Panin, A. (2014). "Eurasian Union ReunitesEx-SovietStates" The St. Petersburg Times, 4 Haziran 2014.
- Pirimbayev, C.; Cunus Ganiyev, (2010). "Avrasya Ekonomik Topluluğu: Bir İktisadi İşbirliği Alternatifi", International Conference on EurasianEconomies 2010, ss.82-85.
- Putin, V.V. (2015). "Press Statements Following the Supreme Eurasian Economic Council Meeting", <http://eng.kremlin.ru/transcripts/22404>, Erişim Tarihi: 28.10.2015.
- Reçber, K. (2013). *Avrupa Birliği Hukuku ve Temel Metinleri*. Bursa: Dora Yayınları.
- Roberts, S. Marin, A., Moshes, A.. ve Pynnöniemi, K. (2014). "The Eurasian Economic Union-Breakingthe Pattern Of Post-Soviet İntegration? The Finnish Institute Of International Affairs, FIIA Analysis– 3.
- Shu, Y. Wangshusen, (2014). "Development And Impacts Of Thecustoms Union Of Russia, Belarus And Kazakhstan", China Institute Of International Studies (CIIS) (23 Eylül 2014). Http://Www.Ciis.Org.Cn/English/2014-09/23/Content_7254454.Htm, Erişim Tarihi:28.10.2014.
- Sönmez, S. (2010). Yeni Batıcılık Ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi"Nin Doğu Batı Politikaları"Nın Analizi. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*.
- Stack, G. (2014). "Russian Duma First Toratify Eurasian Economic Uniontreaty", <Http://Www.Bne.Eu/Content/Story/Russian-Duma-First-Ratify-Eurasian-Economic-Union-Treaty>, Erişim Tarihi: 30.09.2015.
- Şen, R. ve Akal, M. (2005). "Avrupa Birliği Üyelerinde İhracat Ve İthalatın Gelişimi", S:120-152, Avrupa Birliği Üzerine Notlar, Ed. Oğuz Kaymakçı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Tüysüzoğlu, G. (2014). "Bölgesel Bir Hegemonya Girişimi: Avrasya Ekonomik Birliği", <Http://Www.Aljazeera.Com.Tr/Gorus/Bolgesel-Bir-Hegemonya-Girisimi-Avrasya-Ekonomik-Birligi>, Erişim Tarihi:29.09.2015.
- Ülger, İ. K. (2005). "Avrupa Dış Politikası Ve AB Genişlemesi", S:25-57, Avrupa Birliği Üzerine Notlar, Ed. Oğuz Kaymakçı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Vitkine, B. (2014). "Vladimir Putin's Eurasian Economic Union Gets Ready To Take On The World", Guardian Weekly, 28 Ekim 2014.
- Yalçıntaş, N. (2006). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. İstanbul: Nokta Kitap.

Yeliseyev, A. (2014). "Eurasianreview" NO:1, Www.Belinstitute.Eu, Erişim Tarihi: 23.10.2014.

Ziyadullaev, N. "Evraziyskiyekonomiçeskiy Soyuz: İstoriyauspeha İli Milniypuzır", Nezavisimaya, 15.09.2014.

[Http://Www.Eurasiancommission.Org/En/Pages/About.AspX](http://Www.Eurasiancommission.Org/En/Pages/About.AspX), Erişim Tarihi: 20.01.2016.

Extended Abstract

Significant changes have occurred in International System since the WWII. The World has become bipolar and the main actors have been called the Eastern Bloc and the Western Bloc, an unnamed war has launched between them. In this process, the Western European countries didn't want to fight against each other again, because they had fought many years ago and also in order to make their dream come true, namely United Europe, they have created the European Union and the idea of this Project, EU was long-standing. Even though this idea of EU Project was based on an old idea, the ESCS (European Coal and Steel Community) was formally established in 1951 by the treaty of Paris and it was the first concrete step in the EU's formation process. The treaty aimed to integrate the coal-steel industry among Germany, Italy, France, Belgium, Netherlands and Luxembourg. In the next years, the settlement by the formation increased in the number of members, and as a result of various agreements and enlargement processes, EU has come to consist of 28 countries today. Nowadays EU, besides being an economic union, has also begun to take steps to become a political unity. During the establishment process, some people asserted that the purpose of EU is to stop the destructive wars and the others claimed that the purpose is to form a Christian Union. In the meantime, EU has made considerable improvements as free passage of citizens, goods, services and capital has been ensured, common currency (Euro) has been used, customs union has been activated and also significant progress has been achieved at the point of establishing a common defense and security policy. Even though the union is a regional organization, it has become a global power. While these were happening in Europe, the other pole of the bipolar world, the Soviet Union had economic relations with peripheral countries but couldn't create an organization like EU.

After the WWII, the bipolar world order shaped the world politics and in 1989, with the withdrawal of the Soviet Union from the competition between super powers, bipolar world order ended and, shortly after this date, the Soviet Union collapsed. The ending of the Cold War brought new hopes along with concerns. Communist regimes collapsed in Eastern Europe and Balkans, Yugoslavia was divided and the East and West Germany got reunited. In this process, Cold War, defined as the horror balance between the USA and the Soviet Union, almost every area of competition was affected and also there was a race of arms, as parties did not refrain from taking steps that would harm each other, great tension on the basis of hostility and on an ideological facade ended. Particularly at the end of a process called the third

wave of democracy, all of the "Eastern Europe" countries became liberal democracies and market economies as a result of the changes that could be called peaceful, and soon they got integrated with the west as members of the EU. But in the same period, with the invasion of Kuwait by Iraq in the Middle East and with the disintegration of Yugoslavia in Balkans, serious conflicts began to emerge. During these conflicts, the US and the Russian Federation cooperated and they began to act together in the resolution of international security problems. But; due to the negative attitudes of the US and the European countries towards Russia, organizations such as NATO and EU along with the former Soviet Union countries, Russia's desire was to become a super-state again and act like that, and conflicts of interest in Syria proved that this spring weather between the US and the Soviet Union would not last any longer. Russian planes actually joined the war in Syria with the Assad forces and bombed the moderate opponents which were backed by the West, brought even the possibility of a hot conflict between two sides. With the disintegration of the Soviet Union, the leading state of Eastern Bloc in 1991, 15 new independent states were included in the international system and it is possible to accept this as the beginning of a new era. In this new period, not just the Soviet Union countries began to form independent policies but also the former Eastern Bloc countries did that. Western International Organizations such as NATO and EU were expanded by making the former Soviet union countries their members. The Russian Federation, which took over the political heritage of the Soviet Union, had become sceptical about the old members of the Soviet Union becoming members of NATO and EU. As these organizations confronted Russia with their policies, Russia tried to block this with various political arguments.

After 1991, the unipolar world order shaped the world, but Russia, continued to sustain its voice in various ways that system could not digest and Russian intellectuals argued that a unipolar world is not fair and they emphasize that the world must have a multipolar structure. For this purpose Russia took various concrete steps by establishing regional formations to change the balance of power against the USA. The CIS, the Shanghai Cooperation Organization, and the Eurasian Economic Union are the most important ones of these formations. The Eurasian Economic Union (EAEC), which was formed by Russia, Kazakhstan and Belarus, was established for economic reasons, although, as the founders of EEA specified it, various sectors mentioned that the union might lead to political aims in the future.

When the EU integration process was examined, similarity of geographical proximity, similarity in the levels of political and economic development and also similarity of economical system and religions can easily be seen among all countries of EU. The most important thing is that the countries are close to each other and have similar developing grades. EAEC's countries are also close to each other, but have differences in political structure, social structure and levels of economic development. Most people in Russia and Belarus are Orthodox Christians, despite that Muslims are majority in Kazakhstan and Kyrgyzstan. When compared economi-

cally, the Russian Federation is both rich in natural resources and has industrial infrastructure. Although Kazakhstan has a wealth of natural resources, the industry has not developed. Belarus, Kyrgyzstan and Armenia have not industrial and natural sources. But the political systems of these countries are very similar. None of these countries are governed by a democratic understanding. In this way, if the EU and EAEC are compared, one the most important reasons of EU's success is the democratic governance in the member states. This understanding bring application of compromise along with democratic principles in solving problems. But in the EAEC countries, spearheaded by Russia, the lack of consensus is one of the greatest risks in the union. Besides this, the lack of a homogeneous structure in the economic and social direction constitutes the basic focal points for the union not to succeed. But it would be unfair to say here that the future of the Union will not be clear. If China, India and Iran join the union, then the world's largest economic union will be likely to emerge, because these countries are strong as much as Russia. It has not been predicted that the EU will be able to reach this point in the first years of its existence, and even most of the European countries, including the Great Britain, have not believed that the union can succeed.

At this point, can the EAEC become successful like the formation of EU? It is quite difficult to say it nowadays, but the experts of this subject state that, Russia has tried a lot to be involved in an international formation, the unipolar world system has never been accepted at any time by Russia since 1991. Russia is still trying to crate a block against the block led by the United States. It is already assessed that it is early to say that EAEC can not turn into a formation like EU or even have more powers or with the joining of China, India and Iran this organization can turn into a global power.